

Podręczniki Prawnicze

Tadeusz Maciejewski

Historia ustroju i prawa sądowego Polski

5. wydanie

| C.H.BECK

PODRĘCZNIKI PRAWNICZE

T. Maciejewski • Historia ustroju i prawa sądowego Polski

W sprzedaży:

T. Maciejewski

HISTORIA POLSKIEJ MYŚLI ADMINISTRACYJNEJ DO 1918 R.

Podręczniki Prawnicze

T. Maciejewski

HISTORIA Powszechna Ustroju i Prawa, wyd. 5

Studia Prawnicze

H. Izdebski

HISTORIA MYŚLI POLITYCZNEJ I PRAWNEJ, wyd. 5

Podręczniki Prawnicze

W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka

PRAWO RZYMSKIE. INSTYTUCJE, wyd. 6

Podręczniki Prawnicze

Pod red. *E. Kundery, M. Maciejewskiego*

LEKSYKON MYŚLICIELI POLITYCZNYCH I PRAWNYCH, wyd. 3

Inne

Pod red. *J. Zajadło, K. Zeidler*

LEKSYKON WSPÓŁCZESNEJ TEORII I FILOZOFII PRAWA, wyd. 2

Inne

Pod red. *T. Maciejewskiego*

LEKSYKON HISTORII PRAWA I USTROJU

Inne

edukacjaprawnicza.pl

Beck Akademia

konferencje • szkolenia • e-learning

Legalis

System Informacji Prawnej

Tadeusz Maciejewski
profesor zw. doktor habilitowany
Uniwersytet Gdański

Historia ustroju i prawa sądowego Polski

**5. wydanie
zmienione**

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2017

Wydawca: *Aneta Flisek*

Ilustracje pochodzą ze zbiorów
Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk w Gdańsku.

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2017**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: TiM-Print, Warszawa
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-9830-3

ISBN e-book 978-83-255-9831-0

Wnuczce Malenie

Spis treści

Wykaz literatury	XIX
Wstęp	XXI
Rozdział I. Ustrój dawnej Polski (do 1795 r.)	1
§ 1. Monarchia patrymonialna	1
I. Powstanie państwa polskiego	1
1. Ustrój rodowo-plemienny i jego rozpad	1
2. Początki państwowości polskiej	2
3. Patrymonialny charakter państwa	3
II. Ustrój polityczny	3
1. Monarcha	3
2. Administracja państwa	5
3. Organy współrzędzące	7
III. Sądownictwo	8
1. Sądy państwowe	8
2. Sądy kościelne	8
3. Sądy prawa niemieckiego	9
4. Sądy dominialne	10
IV. Organizacja Kościoła	11
1. Chrzest Polski	11
2. Polska prowincja kościelna	11
3. Struktura wewnętrzna Kościoła	11
4. Stosunek Kościoła do władzy świeckiej	12
V. Ustrój społeczny	12
1. Rycerstwo	12
2. Duchowieństwo	14
3. Mieszczaństwo	15
4. Chłoptwo	19
§ 2. Monarchia stanowa (1320–1454)	21
I. Korona Królestwa Polskiego	22
II. Organizacja i prawa stanów	22
1. Szlachta	22
2. Duchowieństwo	24
3. Mieszczaństwo	25
4. Chłoptwo	26
III. Ustrój polityczny	26
1. Władza królewska	26
2. Urzędy centralne	27
3. Urzędy lokalne	28

4. Kształtowanie się reprezentacji stanowej	29
IV. Inne ziemie	30
1. Wielkie Księstwo Litewskie. Unie polsko-litewskie	30
2. Śląsk (do 1526 r.)	32
3. Pomorze Zachodnie (do 1478 r.)	33
4. Prusy. Państwo zakonne	35
5. Mazowsze	37
6. Ruś Halicka	37
V. Sądownictwo	38
1. Sąd królewski	38
2. Sądy szlacheckie	38
VI. Organizacja Kościoła	40
1. Kościół katolicki	40
2. Kościół prawosławny	40
§ 3. Rzeczpospolita szlachecka (1454–1764)	41
1. Charakterystyka ustroju państwa	41
II. Terytorium i ludność	42
III. Stany	43
1. Szlachta	43
2. Mieszczanie	44
3. Chłoptwo	46
IV. Kościół i duchowieństwo	47
1. Kościół rzymskokatolicki	47
2. Kościół prawosławny	47
3. Kościoły protestanckie	48
4. Wolność wyznania	48
5. Kontreformacja	49
V. Monarcha	50
1. Władza królewska	50
2. Elekcje	51
3. <i>Pacta conventa</i> i artykuły henrykowskie	52
VI. Sejm walny	52
1. Organizacja	52
2. Kompetencje	53
3. Obrady, głosowanie i uchwały	54
4. Senatorowie rezydenci	55
VII. Sejmiki	55
VIII. Konfederacje i rokosze	56
IX. Urzędy centralne i lokalne	57
X. Unie państwowe	57
1. Unia polsko-litewska w Lublinie (1569)	57
2. Unia Rzeczypospolitej z Saksonią	58
XI. Odrębności ustrojowe, inkorporacje i lenna	58
1. Prusy Królewskie	58
2. Mazowsze	61
3. Księstwa oświęcimskie i zatorskie	61
4. Prusy Książęce	61
5. Inflanty i Kurlandia	62
6. Łęborg i Bytów	62

XII. Sądownictwo	63
1. Sądy centralne	63
2. Pozostałe sądy	65
§ 4. Początki monarchii konstytucyjnej (1764–1795)	66
I. Reformy sejmu z lat 1764–1766	67
1. Reformy sejmowania	67
2. Komisje Skarbowa i Wojskowa	68
II. Reformy sejmu delegacyjnego z lat 1767–1768	69
III. Reformy sejmu delegacyjnego z lat 1773–1776	70
1. Rada Nieustająca	70
2. Komisja Edukacji Narodowej	71
IV. Reformy Sejmu Czteroletniego	72
1. Stronnictwa	72
2. Przygotowanie i uchwalenie Konstytucji 3 Maja	73
3. Ustrój społeczny	74
4. Ustrój polityczny	75
V. Konfederacja targowicka (1792) i grodzieńska (1793)	80
VI. Insurekcja kościuszkowska (1794)	81
1. Władze powstania	81
2. Reformy chłopskie	82
3. Sądownictwo	82
VII. Rozbiory. Terytoria i ludność	83
Rozdział II. Prawo dawnej Polski (do 1795 r.)	85
§ 1. Źródła prawa w okresie średniowiecza	85
I. Pojęcie źródeł prawa	85
II. Cechy charakterystyczne systemu i źródeł prawa średniowiecznego	86
1. Dominacja prawa zwyczajowego	86
2. Partykularyzm prawa	86
3. Stanowość prawa	87
4. Kazuistyka prawa	88
5. Systematyka prawa	88
III. Źródła historiograficzne	89
IV. Księgi uposażeń	89
V. Dokumenty	90
VI. Prawo polskie – prawo ziemskie	90
1. Spisy prawa zwyczajowego	90
2. Prawo stanowione	91
3. Uchwały sejmów i sejmików	93
4. Księgi sądowe	93
VII. Prawo kanoniczne	93
VIII. Prawo miejskie	95
1. Prawo zwyczajowe	95
2. Wilkierze	97
3. Pouczenia prawne i ortyle	97
4. Przywileje miejskie	98
5. Księgi miejskie (ławnicze i radzieckie)	98
IX. Prawo wiejskie	98
§ 2. Źródła prawa w czasach nowożytnych	99

I. Prawo ziemskie koronne	100
1. Prawo stanowione	100
2. Statut Jana Łaskiego (1506)	102
3. Kodyfikacja prawa	102
4. Kodyfikacje i zbiory prywatne	105
5. Metryka koronna	107
6. Księgi sądowe	107
7. Literatura prawnicza	107
II. Prawo partykularne na innych obszarach Rzeczypospolitej	108
1. Prawo mazowieckie	108
2. Prawo Prus Królewskich	108
3. Prawo litewskie	109
III. Prawo kanoniczne	110
1. Prawo powszechne	110
2. Statuty prowincjonalne	111
IV. Prawo miejskie	111
1. Prawo zwyczajowe	111
2. Prawo stanowione	113
3. Literatura prawnicza	114
4. Inne źródła prawa miejskiego	114
V. Prawo wiejskie	115
VI. Prawa szczególne	116
1. Prawo górnicze	116
2. Prawo bartne	117
3. Prawo wekslowe	117
4. Prawo wojskowe	117
5. Prawo morskie	118
VII. Prawo rzymskie	118
§ 3. Prawo prywatne	119
I. Prawo osobowe, małżeńskie i rodzinne	120
1. Prawo osobowe	120
2. Prawo małżeńskie	124
3. Prawo rodzinne	128
II. Prawo rzeczowe	130
1. Pojęcie rzeczy i ich podział	130
2. Posiadanie i jego ochrona	130
3. Własność	132
4. Formy własności	132
5. Ograniczenia własności	134
6. Nabycie własności	135
7. Utrata własności	136
8. Ograniczone prawa rzeczowe	137
III. Prawo spadkowe	139
1. Dziedziczenie beztestamentowe	139
2. Dziedziczenie testamentowe	142
IV. Prawo zobowiązań	144
1. Powstanie zobowiązań	144
2. Sposoby utwierdzania i umacniania umów	145
3. Wygaśnięcie zobowiązań	147

4. Odpowiedzialność z tytułu zobowiązań	147
5. Rodzaje umów	147
§ 4. Prawo karne	150
I. Przestępstwo	151
1. Pojęcie	151
2. Terminologia	151
3. Podstawy odpowiedzialności	152
4. Rodzaje odpowiedzialności	153
5. Przyczyny ograniczające lub wyłączające odpowiedzialność	154
6. Okoliczności ograniczające lub wyłączające karalność	155
7. Formy udziału w przestępstwie	157
8. Podział przestępstw	158
9. Rodzaje przestępstw	160
II. Kara	163
1. Pojęcie i racjonalizacja kary	163
2. Zasady wymiaru kary	164
3. Rodzaje kar	165
§ 5. Postępowanie sądowe	171
I. Proces ziemski	171
1. Zasady	171
2. Strony procesowe i ich zastępcy	172
3. Właściwość sądowa	173
4. Przewód sądowy	173
5. Postępowanie egzekucyjne	180
6. Odrębności procesu ziemskiego w sprawach karnych	181
II. Proces miejski	181
1. Proces skargowy	182
2. Proces inkwizycyjny	184
III. Proces wiejski	186
IV. Procesy specjalne	187
1. Proces o czary	187
2. Proces wojskowy	188
3. Inne postępowania specjalne	188
4. Postępowania zapobiegawcze	190
Rozdział III. Ustrój ziem polskich pod zaborami (do 1918 r.)	192
§ 1. Ziemie polskie w pierwszym okresie zaborów	192
I. Zabór rosyjski	192
1. Ustrój społeczny	192
2. Organizacja władz	193
3. Sądownictwo	193
II. Zabór pruski	193
1. Ustrój społeczny	193
2. Ustrój administracyjny	194
3. Sądownictwo	195
III. Zabór austriacki	195
1. Ustrój społeczny	195
2. Ustrój polityczny	196
3. Sądownictwo	197

§ 2. Napoleońskie Wolne Miasto Gdańsk (1807–1813)	198
I. Utworzenie i likwidacja Wolnego Miasta Gdańska	199
II. Ustrój polityczny	199
1. Zasady ustrojowe i projekty konstytucji	199
2. Urząd gubernatora i podległe mu agendy	200
3. Administracja centralna	201
4. Administracja lokalna	202
III. Sądownictwo	202
§ 3. Księstwo Warszawskie (1807–1815)	203
I. Utworzenie, rozwój terytorialny i likwidacja Księstwa Warszawskiego	203
II. Ustrój polityczny	204
1. Konstytucja	204
2. Monarcha	205
3. Sejm	205
4. Rada Stanu	206
5. Ministrowie i Rada Ministrów	207
6. Administracja terytorialna i samorząd	208
III. Ustrój społeczny	209
IV. Sądownictwo	210
1. Zasady organizacji	210
2. Sądownictwo cywilne	211
3. Sądownictwo karne	211
4. Sąd kasacyjny	212
5. Sądownictwo administracyjne	212
6. Sądownictwo kompetencyjne	212
§ 4. Królestwo Polskie (1815–1915)	213
I. Powstanie Królestwa Polskiego i jego konstytucja	213
II. Ustrój polityczny	214
1. Król	214
2. Namiestnik	215
3. Rada Stanu (Zgromadzenie Ogólne i Rada Administracyjna)	216
4. Komisje rządowe	217
5. Sejm	218
6. Administracja terytorialna. Samorząd	220
III. Ustrój społeczny. Ograniczenia praw i wolności obywatelskich	222
IV. Sądownictwo	224
§ 5. Zabór pruski (1815–1914)	225
I. Status prawny Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Odrębności ustrojowe	226
II. Organizacja administracji	227
1. Podział administracyjny	227
2. Samorząd terytorialny	228
III. Ustrój społeczny	230
1. Zmiany w położeniu prawnym stanów	230
2. Ograniczenie praw i wolności obywatelskich ludności polskiej	231
IV. Sądownictwo	232
1. Sądownictwo powszechne	232
2. Sądownictwo administracyjne	233

§ 6. Wolne Miasto Kraków (1815–1846)	233
I. Powstanie i upadek Rzeczypospolitej Krakowskiej	234
II. Ustrój polityczny	234
1. Władze naczelne	234
2. Administracja terytorialna	235
III. Ustrój społeczny	236
IV. Sądownictwo	236
§ 7. Zabór austriacki (1809–1914)	237
I. Ustrój Galicji w latach 1809–1861	238
II. Autonomia Galicji (od 1861 r.). Ustrój polityczny	239
1. Władze krajowe	239
2. Samorząd terytorialny	240
3. Władze rządowe	241
4. Administracja szkolnictwa	241
III. Prawa obywatelskie	242
IV. Sądownictwo	242
§ 8. Ziemie polskie w latach I wojny światowej	243
I. Orientacje polityczne	244
II. Polityka mocarstw wobec sprawy polskiej	245
1. Stosunek państw centralnych do sprawy polskiej	245
2. Kwestia polska w polityce Rosji carskiej, rewolucji lutowej i październikowej	247
3. Rozwiązanie sprawy polskiej przez mocarstwa zachodnie	248
Rozdział IV. Prawo na ziemiach polskich pod zaborami (do 1918 r.)	249
§ 1. Źródła prawa	249
I. Prawo cywilne	250
1. Zabór pruski	250
2. Zabór austriacki	250
3. Księstwo Warszawskie	251
4. Królestwo Polskie	252
II. Prawo handlowe	252
1. Zabór pruski	252
2. Zabór austriacki	253
3. Księstwo Warszawskie i Królestwo Polskie	253
III. Prawo pracy	253
1. Zabór pruski	253
2. Zabór austriacki	254
3. Królestwo Polskie	254
IV. Prawo karne	254
1. Zabór pruski	254
2. Zabór austriacki	255
3. Księstwo Warszawskie i Królestwo Polskie	255
V. Postępowanie cywilne	257
1. Zabór pruski	257
2. Zabór austriacki	257
3. Księstwo Warszawskie i Królestwo Polskie	258
VI. Postępowanie karne	258
1. Zabór pruski	258

2. Zabór austriacki	259
3. Księstwo Warszawskie i Królestwo Polskie	260
§ 2. Prawo cywilne	261
I. Prawo osobowe, małżeńskie, rodzinne i opiekuńcze	261
1. Prawo osobowe	261
2. Prawo małżeńskie	262
3. Prawo rodzinne	264
4. Opieka	265
II. Prawo rzeczowe	265
1. Własność	265
2. Prawo hipoteczne	266
III. Prawo spadkowe	268
1. Zagadnienia ogólne	268
2. Dziedziczenie testamentowe	269
3. Dziedziczenie ustawowe	270
4. Dziedziczenie kontraktowe (umowne)	271
IV. Prawo zobowiązań	271
1. Źródła zobowiązań. Umowy	271
2. Odpowiedzialność cywilna	272
V. Dziedziny prawa wyodrębnione z prawa cywilnego	273
1. Prawo handlowe	273
2. Prawo pracy	275
§ 3. Prawo karne	278
I. Doktryny prawa karnego	278
1. Humanitaryzm	278
2. Szkoła klasyczna	279
3. Szkoły pozytywistyczne	279
II. Zagadnienia ogólne. Obowiązki ustawy karnej	280
III. Przestępstwo	281
1. Pojęcie przestępstwa	281
2. Podział przestępstw	281
3. Odpowiedzialność	282
IV. Kara	284
1. Określenie i podział kar	284
2. Rodzaje kar	284
§ 4. Postępowanie sądowe	287
I. Proces cywilny	287
1. Powszechny proces cywilny	287
2. Współczesny proces cywilny	289
II. Proces karny	290
1. Proces inkwizycyjny	290
2. Proces mieszany	291
Rozdział V. Ustrój II Rzeczypospolitej i w okresie II wojny światowej	293
§ 1. II Rzeczypospolita (1918–1939)	293
I. Ustrój polityczny w latach 1918–1921	293
1. Utworzenie centralnego ośrodka władzy państwowej	293
2. Mała konstytucja (20.2.1919 r.)	295
3. Ukształtowanie granic państwa	296

II. Ustrój polityczny w latach 1921–1926	298
1. Konstytucja marcowa (17.3.1921 r.)	298
2. Funkcjonowanie systemu politycznego	301
III. Ustrój polityczny w latach 1926–1935	303
IV. Ustrój polityczny w latach 1935–1939	304
1. Konstytucja kwietniowa (23.4.1935 r.)	304
2. Funkcjonowanie systemu	308
V. Administracja II Rzeczypospolitej	308
1. Administracja centralna	308
2. Administracja ogólna (zespólna)	309
3. Administracja specjalna (niezespólna)	311
4. Samorząd	312
5. Sądownictwo administracyjne	317
VI. Organizacja wymiaru sprawiedliwości	318
1. Zasady przewodnie sądownictwa	318
2. Sądy powszechne	319
3. Sądy szczególne	320
4. Inne organy wymiaru sprawiedliwości	320
VII. Związki wyznaniowe	321
1. Kościół katolicki	321
2. Związki wyznaniowe mniejszości religijnych	322
§ 2. Litwa Środkowa (1920–1922)	323
I. Geneza, obszar, ludność	323
II. Sejm wileński	324
III. Władza wykonawcza	324
1. Naczelnny Dowódca Wojsk Litwy Środkowej	324
2. Tymczasowa Komisja Rządząca (TKR)	325
3. Administracja terytorialna i samorząd Litwy Środkowej	326
IV. Sądownictwo	327
§ 3. Wersalskie Wolne Miasto Gdańsk (1920–1939)	328
I. Geneza, terytorium i ludność	328
II. Ustrój polityczny Wolnego Miasta Gdańska	329
1. Konstytucja	329
2. Władza ustawodawcza. Zgromadzenie Ludowe	329
3. Władza wykonawcza. Senat	329
III. Sądownictwo	330
IV. Prawa Polski w Wolnym Mieście Gdańsku	330
V. Uprawnienia Ligi Narodów i jej Wysokiego Komisarza	332
§ 4. Ustrój państwa polskiego w okresie II wojny światowej (1939–1945)	332
I. Ustrój ziem okupowanych	332
1. Układ Ribbentrop-Mołotow i jego konsekwencje	332
2. Ziemie polskie pod okupacją niemiecką	333
3. Ziemie polskie pod okupacją radziecką (do 1941 r.)	335
4. Organizacja sądownictwa państw okupacyjnych	337
5. Związki wyznaniowe	338
II. Władze polskie na emigracji	339
III. Polskie Państwo Podziemne	341

Rozdział VI. Prawo II Rzeczypospolitej i w okresie II wojny światowej	344
§ 1. Źródła prawa	344
I. Źródła prawa w okresie II Rzeczypospolitej	344
1. Stan prawny po odzyskaniu niepodległości	344
2. Komisja Kodyfikacyjna	345
3. Kodyfikacja prawa cywilnego, handlowego i postępowania cywilnego	346
4. Kodyfikacja prawa karnego materialnego i postępowania karnego	348
II. Źródła prawa na ziemiach polskich w okresie II wojny światowej	350
1. Źródła prawa obowiązujące na obszarze okupacji niemieckiej	350
2. Źródła prawa obowiązujące na obszarze okupacji radzieckiej	351
3. Źródła prawa stosowane w sądownictwie specjalnym Polskiego Państwa Podziemnego	351
§ 2. Prawo cywilne i postępowanie cywilne	352
I. Zagadnienia ogólne	352
II. Prawo osobowe, rodzinne i małżeńskie	353
III. Prawo rzeczowe	355
IV. Prawo spadkowe	356
V. Prawo zobowiązań	356
VI. Prawo handlowe	356
VII. Postępowanie cywilne	357
1. Postępowanie sporne	357
2. Postępowanie polubowne	358
3. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające	359
§ 3. Prawo karne materialne i postępowanie karne	359
I. Prawo karne materialne	359
1. Zasady ogólne	359
2. Przepęstwo	361
3. Kara	361
II. Postępowanie karne	361
§ 4. Prawo pracy	362
I. Stosunek pracy	363
II. Układy taryfowe i regulaminy pracy	363
III. Ochrona prawna pracowników	363
IV. Związki pracowników	364
V. Kontrola przestrzegania przepisów prawa pracy	364
VI. Ubezpieczenia społeczne	365
Rozdział VII. Ustrój w okresie władzy ludowej (1944–1989)	366
§ 1. Polska Ludowa (1944–1952)	366
I. Ustrój polityczny w okresie przejmowania władzy przez komunistów (1944–1947)	366
1. Budowa komunistycznego ośrodka władzy	366
2. Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN)	367
3. Rząd Tymczasowy (RT) i Rząd Tymczasowy Jedności Narodowej (RTJN)	368
4. Referendum ludowe (1946)	369
5. Wybory do Sejmu Ustawodawczego (1947)	370
6. Granice, terytorium i ludność	370

II. Ustrój polityczny małej konstytucji (19.2.1947 r.)	371
1. Uchwalenie małej konstytucji	371
2. Sejm Ustawodawczy	371
3. Prezydent RP	372
4. Rada Państwa	372
5. Rada Ministrów	372
6. Administracja terytorialna	373
7. Wymiar sprawiedliwości	373
8. Prawa i obowiązki obywateli	374
§ 2. Polska Rzeczpospolita Ludowa (1952–1989)	374
I. Konstytucja z 22.7.1952 r., jej zmiany i zasady	374
II. Naczelne organy władzy państwowej	375
1. Sejm	375
2. Rada Państwa	377
III. Najwyższa Izba Kontroli (NIK). Inne formy kontroli administracji	377
IV. Naczelne organy administracji państwowej. Rada Ministrów	378
V. Terenowe organy władzy i administracji państwowej	379
VI. Wymiar sprawiedliwości	381
1. Sądownictwo	381
2. Inne organy wymiaru sprawiedliwości	383
VII. Prawa, wolności i obowiązki obywatelskie	384
VIII. Związki wyznaniowe	385
Rozdział VIII. Prawo w okresie władzy ludowej (po 1944 r.)	388
§ 1. Źródła prawa	388
I. Zagadnienia ogólne	388
II. Prawo cywilne i postępowanie cywilne	389
1. Zmiana stosunków własnościowych	389
2. Unifikacja prawa cywilnego	390
3. Kodyfikacja prawa cywilnego	391
III. Prawo karne materialne i postępowanie karne	391
1. Przepisy karne dla rozliczenia skutków wojny i zwalczania opozycji politycznej	391
2. Przepisy karne chroniące ustrój władzy ludowej	392
3. Przepisy karne chroniące nowe stosunki społeczno-gospodarcze	392
4. Kodyfikacja prawa karnego materialnego i postępowania karnego	393
IV. Prawo pracy	393
§ 2. Podstawowe zmiany w prawie	394
I. Prawo cywilne i postępowanie cywilne	394
1. Prawo małżeńskie i rodzinne	394
2. Prawo rzeczowe	396
3. Prawo spadkowe	396
4. Prawo zobowiązań	397
5. Postępowanie cywilne	397
II. Prawo karne materialne i postępowanie karne	397
1. Prawo karne materialne	397
2. Postępowanie karne	399
III. Prawo pracy	399

Zestawienia	401
Władcy państwa polskiego	402
Władcy państw zaborczych	404
Sejmy, prezydenci i rządy II Rzeczypospolitej	405
Sejmy, prezydenci i rządy Polski Ludowej i Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (1944–1989)	407
Tabele	409
Tabela I	410
Tabela II	411
Tabela III. Podstawy ustroju Rzeczypospolitej szlacheckiej (1454–1764)	412
Tabela IV. Konstytucja 3 Maja 1791 r.	413
Tabela V. Ustrój Napoleońskiego Wolnego Miasta Gdańska (1807–1813)	414
Tabela VI. Konstytucja Księstwa Warszawskiego (22.7.1807 r.)	415
Tabela VII. Konstytucja Królestwa Polskiego (27.11.1815 r.)	416
Tabela VIII. Konstytucja Wolnego Miasta Krakowa (3.5.1815 r.)	417
Tabela IX. Dekret z 22.11.1918 r. o najwyższej władzy reprezentacyjnej RP	418
Tabela X. Uchwała z 20.2.1919 r. (mała konstytucja)	419
Tabela XI. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (17.3.1921 r.)	420
Tabela XII. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (23.4.1935 r.)	421
Tabela XIII. Konstytucja Wolnego Miasta Gdańska (14.6.1922 r.)	422
Tabela XIV. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej (1947–1952)	423
Tabela XV. Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (22.7.1952 r.)	424
Tabela XVI. Struktura społeczna ludności Rzeczypospolitej ok. 1791 r.	425
Tabela XVII. Struktura społeczno-zawodowa ludności Polski w 1921 r. (według spisu)	425
Tabela XVIII. Terytorium i ludność Polski (Rzeczypospolitej)	426
Tabela XIX. Najważniejsze urzędy centralne i nadworne Rzeczypospolitej szlacheckiej	427
Tabela XX. Najważniejsze urzędy ziemskie i starościńskie Rzeczypospolitej szlacheckiej	429
Tablice synchronistyczne dla historii ogólnej, ustroju i prawa Polski	431
Tablica I. Dawna Polska (do 1795 r.)	433
Tablica II. Ziemie polskie pod zaborami (1795–1918)	440
Tablica III. II Rzeczpospolita (1918–1939) i ziemie polskie w okresie II wojny światowej	445
Tablica IV. Polska Ludowa i Polska Rzeczpospolita Ludowa	447
Ilustracje	451
Indeks rzeczowy	459

Wykaz literatury

1. Wykaz zbiorów tekstów źródłowych

- G. Baltruszajtys, J. Kolarzowski, M. Paszkowska, K. Rajewski*, Wybór źródeł do historii prawa sądowego czasów nowożytnych, Warszawa 1996.
- A. Bereza, G. Smyk, W. Tekely, A. Wrzyszczyk*, Historia administracji w Polsce. Wybór źródeł, Warszawa 2006.
- J. Chodorowski*, Wybór tekstów źródłowych z dziejów sądownictwa polskiego do 1795 roku, Wrocław 1980.
- J. Chodorowski, A. Konieczny*, Wybór tekstów źródłowych z historii ustroju Polski 1916–1939, Wrocław 1974.
- J. Ciągwa, A. Lityński*, Teksty źródłowe z historii państwa i prawa Polski (1864–1945), Katowice 1974.
- B. Cybuski, S. Rogowski*, Wybór tekstów źródłowych z historii państwa i prawa polskiego epoki feudalizmu. Chłopi, mieszczaństwo, Wrocław 1976.
- S. Godek, M. Wilczek-Karczewska*, Historia ustroju i prawa w Polsce do 1772/1795. Wybór źródeł, Warszawa 2006.
- A. Gulczyński, B. Lesiński, B. Walachowicz, J. Wiewiórowski*, Historia państwa i prawa. Wybór tekstów źródłowych pod redakcją *B. Lesińskiego*, Poznań 1995.
- M. Hłady, D. Malec, J. Malec, Z. Zarzycki*, Historia administracji. Wybór źródeł, Kraków 2002.
- P. Jurek*, Wybór tekstów ćwiczeniowych do historii prawa, cz. 1, Własność, posiadanie, Wrocław 1982.
- P. Jurek, F. Polomski*, Historia państwa i prawa Polski. Źródła, Wrocław 1997.
- M. Kallas, M. Krzymkowski*, Historia ustroju i prawa w Polsce 1772/1795–1918. Wybór źródeł, Warszawa 2006.
- B. Lesiński, J. Walachowicz*, Historia ustroju państwa w tekstach źródłowych, Warszawa–Poznań 1992.
- F. Polomski*, Wybór tekstów źródłowych z historii ustroju ziem polskich 1807–1908, Wrocław 1974.
- S. Rogowski*, Wybór tekstów źródłowych z historii państwa i prawa polskiego epoki feudalizmu. Szlachta, Wrocław 1975.
- S. Rogowski*, Historia ustroju i prawa w Polsce 1918–1989. Wybór źródeł, Warszawa 2006.
- J. Sawicki*, Wybór tekstów źródłowych z historii państwa i prawa polskiego, t. 1–2, Warszawa 1952–1953.
- M. Szczaniecki*, Wybór źródeł do historii państwa i prawa w dobie nowożytnej, Warszawa 1996.
- W. Witkowski*, Wybór tekstów źródłowych z historii prawa (epoka feudalizmu i kapitalizmu), Lublin 1978.